

Základy psychologie a sociologie

sociologická část 1

Určeno pouze pro interní potřebu vyučovacího předmětu
Hlavní zdroj: <http://www.fsps.muni.cz/impact/zaklady-sociologie/>

Organizace předmětu

- 1/1
- Sociologická část
- Psychologická část
- Zkouška
  - Písemný test, 2 části, každá samostatně hodnocena
- Zdroje:
  - Literatura
  - Prezentace
    - Základní podoba
    - Rozšířené
- Nutnost sledovat aktuální situaci (zájemci o hodnocení A)

Témata (sociologie)

- Sociologie – klíčové pojmy
- Společnost – základní funkce
- Kultura
- Masová kultura
- Socializace, výchova, vzdělání
- Sociální struktura
- Sociální mobilita
- Globální problémy současnosti

Témata (psychologie)

- Psychologie, definice předmětu z hlediska některých psychologických směrů, psychologické disciplíny. Biologická a sociální determinace lidské psychiky.
- Psychické procesy: Kognitivní procesy a jejich dělení. Emoce. Dělení emocí, kontrola emocí. Motivace jako předpoklad výkonu.
- Pojem osobnosti v psychologii. Osobnostní vlastnosti. Schopnosti a výkon. Rozvoj psychomotorických schopností. Inteligence.
- Hlavní otázky sociální psychologie. Sociální učení. Sociální odměny a tresty. Vztah jedince a skupiny. Sociální kognice. Soutěžení a spolupráce.
- Zátěžové situace. Konflikty a jejich řešení. Rozhodování. Frustrace a reakce na frustraci. Stres.

Sociologická část předmětu

Základní literatura

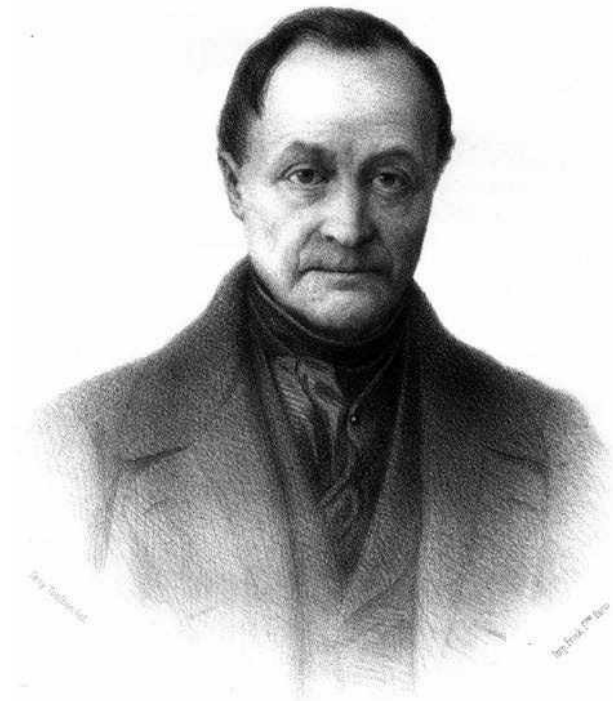
- Sekot, A. (2006).
Sociologie v kostce.
Brno, Czech Republic: Paido.
- <http://www.fsps.muni.cz/impact/zaklady-sociologie/>

Sociologie

- vědu o společnosti (sociální fyziku) zakládá Comte
  - jednak jako součást své teorie o historickém vývoji poznání lidstva
  - jednak v reakci na stav společnosti své doby, který považoval za velmi kritický.
- Cílem vědy o společnosti je vybudovat systém teoretického poznání, jehož aplikace v politice umožní s co nejmenšími náklady a co nejrychleji překonávat krize, jimiž lidstvo při svém civilizačním vývoji prochází
- - Comte dělí sociologii na
  - sociální statiku (zkoumání podmínek existence a fungování společnosti, studium struktury řádu)
  - sociální dynamiku (analýza zákonů vývoje/pokroku směřujícího ke konečnému stadiu pozitivismu)

Auguste Comte (1798-1857)

- francouzský matematik,
společenský reformátor a
originální myslitel, zakladatel
pozitivismu a jeden ze
zakladatelů sociologie.

Historie a osobnosti sociologie

- Sociologie se začala formovat až na začátku 19. století. Za otce sociologie je považován francouzský filosof Auguste Comte, který také v roce 1838 poprvé užívá slovo sociologie (z latinského socius = společník nebo societas = společnost a řeckého logos = slovo, výklad).
- Comtova sociologie je pojímána jako pozitivní věda o společenském pokroku stojící na vrcholu hierarchie věd.

Historie a osobnosti sociologie

- Přibližně ve stejné době jako Comte zveřejňují své úvahy o vztazích ve společnosti a společenském vývoji
  - Herbert Spencer (metodologický individualismus a sociologický realismus)
  - Karel Marx (ekonomické aspekty, materialistické pojetí dějin)

Historie a osobnosti sociologie

Vedle těchto tří osobností patří mezi významné sociology ještě o generaci mladší

- Vilfredo Pareto (teorie elit)
- Ferdinand Tönnies (společnost versus pospolitost)
- Émile Durkheim (pravidla sociologické metody)
- Max Weber (formální modely; chápající-nehodnotící sociologie)
- Georg Simmel (formální sociologie; analýza života společnosti)

V 90. letech 19. století se sociologie institucionalizovala, první nezávislou katedru sociologie založil Albion Woodbury Small v roce 1892 na Chicagské univerzitě (viz též Chicagská škola)

Pozitivismus

- Termín pozitivismus v nejširším slova smyslu označuje každou filozofickou nebo vědeckou teorii dovolávající se čistého a prostého poznávání empirických faktů nebo takovou, která se opírá o jistoty experimentálního typu.
- Pozorování empirických faktů musí být vedeno teorií, jinak je slepé a bez užitku. (*I. Kant: „Myšlenky bez obsahu jsou prázdné, smyslový názor bez pojmů je slepý.“*)
- Pomocí zkoumání empirických faktů lze dospět k formulování obecných sociologických zákonů jakožto neměnných a opakujících se vztahů posloupnosti a podobnosti mezi jevy.
- Cílem pozitivistické sociologie je rozvinout v kontaktu se zkoumanou realitou abstraktní teoretické principy, jimiž se bude každé další pozorování řídit a zároveň je bude zpětně testovat a modifikovat.
  - *pono, -ere, posui, positum* = klást

Zákon tří stádií

těmito stadii (dle Comta) procházejí lidské myšlení (rozum), ontogeneze jednotlivce, všechny obory lidského vědění a dějiny lidstva:

- **1) Teologické stadium:** lidská mysl usiluje o absolutní vědění, o odhalení neměnné povahy bytí. Protože však takové otázky člověk nedokáže zodpovědět skrze empirické poznání, věří se v této fázi, že všechny jevy jsou produkovány díky jednání nadpřirozených bytostí. Cílem společnosti je neustálý výboj a vztah v ní mají podobu vojenských vazeb. Základní institucí je otroctví. Duchovními vůdci jsou kněží, světskými vojevůdci. Nejvýraznější jednotkou je rodina. Základem integrace jsou kontakty mezi skupinami a duch náboženství.
- **2) Metafyzické stadium:** člověk předpokládá existenci abstraktních sil schopných produkovat veškeré jevy, s nimiž přichází do kontaktu. Příčiny dění však už nejsou spatřovány vně věcí, ale přímo v nich. Namísto boha tak nastupuje pojem přírody. Stále převládá představivost nad pozorováním. Duchovními vůdci jsou kněží a filozofové, světskou moc zastupují právníci. Základní sociální jednotkou je stát – kontrola z jeho strany pomocí práva a armády je základem integrace.
- **3) Pozitivní stadium:** mysl vzdala marné hledání absolutních počátků a konečných určení univerza a věnuje se studiu zákonů, tj. neměnných vztahů posloupnosti a podobnosti mezi jevy. Člověk se zde zříká nároků na absolutní vědění a spokojuje se s postupným, nikdy nekončícím přibližováním pravdě. Vědění je založeno na pozorováním přísně vědeckou metodou. Duchovními vůdci jsou vědci, nejvýraznější sociální jednotkou pak průmysl s průmyslníky jako světskými vůdci. Základem aktivit se stává výroba a osou sociální integrace vzájemná závislost.

Hierarchie věd

- Čím výše stojí určitá disciplína v hierarchii věd, tím je její předmět bádání specifičtější, komplexnější a méně přístupný exaktnímu měření a predikci.
- Vědění jednotlivých disciplín dosahuje pozitivního stadia tím dříve, čím je obecnější, jednodušší a nezávislejší na ostatních vědách.
- Každá věda v hierarchii se vynořuje v závislosti na dřívějším vývoji svých předchůdců, vždy podle zákona rostoucí komplexnosti a klesající obecnosti dosaženého poznání.
  - Sociologie, biologie, chemie, fyzika, astronomie, matematika...

Výzkumné metody v sociologii

- pozorování – vedeno teorií
- experiment – empirické poznání (studium patologií)
- komparace – srovnávání (např. mezi státy a kulturami)
- historický výzkum – možnost srovnávání v čase

Pojmy a přístupy

holismus

- ústřední jednotkou společenskovední analýzy není individuum, ale sociální skupina/celek
- odhalení základních zákonů vyléčí (dle Comta) lidi z jejich domýšlivosti, samolibosti a arogance
  - v každém momentě jsou možnosti jejich jednání totiž omezeny požadavky správného fungování sociálního organismu

Pojmy a přístupy

organicismus

- společnost je chápána analogicky k biologickému organismu;
- Comte organickou teorii příliš nerozpracoval, ale pozdější škola v něm mohla najít značnou inspiraci;
- kolektivní organismus je podle něj složen z rodin (základní prvky), poté ze tříd a kast (formují tkáň) a nakonec z měst a sídel, které jsou jeho skutečnými orgány;
- provázanost organismu C. nazývá sociálním konsensem;
- sociální útvar však drží pohromadě pouta duchovní povahy (jazyk, náboženství).

Pojmy

funkcionalismus

- zkoumání vzájemné provázanosti sociálních jevů a jejich účinků na sociální systém;
- celá lidská společnost je podle Comta udržována pohromadě trojím poutem
  - vzájemná závislost částí
  - centralizace autority, která koordinuje aktivity částí
  - rozvoj společné morálky či společného ducha;
- společnost je držena pohromadě především souhlasem myšlení svých členů, tedy základním hodnotovým konsensem;
- důležitý integrační faktor představuje dělba práce.